

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการและกระบวนการจัดการด้านประเพณีโดยชุมชนท้องถิ่น, 2) กลไก/เครือข่ายและระบบความสัมพันธ์ ในการจัดการแรงงานข้ามชาติของชุมชนท้องถิ่นในด้านประเพณี, 3) กระบวนการ การปรับตัว การปะทะสังสรรค์ของกลุ่มแรงงานข้ามชาติกับชุมชนท้องถิ่นในด้านประเพณี และการปะทะกับข้อกำหนดของรัฐ และ 4) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการจัดการแรงงานข้ามชาติบริเวณด้านประเพณี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาด้านประเพณีที่กระจายตัวตลอดแนวจังหวัดมุกดาหาร

ผลการศึกษาพบว่าด้านประเพณี เป็นช่องทางธรรมชาติของการข้ามฝั่งไปมาหาสู่กันระหว่างที่น้องฝั่งไทย-ลาว-เป็นระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติมีการเดินทางไปมาหาสู่ กันเป็นประจำ โดยเฉพาะช่วงงานเทศกาลบุญประเพณี นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองระหว่างปี พ.ศ. 2518-2532 สปป.ลาว เกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศส่งผลให้การข้ามไปมาของผู้คนสองฝั่งเต็มไปด้วยความหวาดระแวงพื้นที่ชายแดนดังกล่าวมีความเข้มงวดในการควบคุมการเข้าออกของผู้คนมากขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 ประเทศไทยมีนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ได้เอื้อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเศรษฐกิจตามแนวชายแดนนำมาสู่การสร้างความสัมพันธ์อันดีขึ้นระหว่างไทยและลาว

ปี พ.ศ. 2540 นโยบายในการควบคุมการแพร่กระจายของยาเสพติดบริเวณแนวชายแดน ทำให้จังหวัดมุกดาหาร ร่วมกับหน่วยรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง ได้ดำเนินการจัดระเบียบด้านประเพณี ให้กลายเป็นจตุรรมเรือเพื่อความมั่นคงของประเทศ โดยจัดการกับเรือที่ข้ามฝั่งให้จอดอย่างเป็นระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกภายใต้การดำเนินการตามนโยบายผู้ว่าราชการจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำน้ำโขงสถานีเรือมุกดาหาร หรือ นรขยเฉพาะเรื่องการจอด เป็นผู้กำกับดูแล . ทะเบียน หรือ ขึ้นทะเบียนเรือที่ข้ามมาส่วนจังหวัดมุกดาหาร เน้นเรื่องการบริหารจัดการโดยกำหนดให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม, ตชด (กองกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 23), ทหารพราน, กองอาสารักษาดินแดน (อส.) ตำรวจ และเปลี่ยนชื่อจากด้านประเพณีมาเป็นจตุรรมเรือ สำหรับกระบวนการบริหารจัดการจตุรรมเรือ แต่ละจตุรรมเรือมีรูปแบบการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน

ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการจตุรรมเรือสามารถควบคุมกำกับดูแลได้อย่างประสิทธิภาพ คือ การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน, ความซื่อสัตย์ของคณะกรรมการจตุรรมเรือ, การบริหารจัดการร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างไรก็ตามพบว่า การบริหารจัดการด้านประเพณี หรือ จตุรรมเรือก็ยังมีข้อจำกัดในการบริหารจัดการเนื่องจาก โดยกฎหมายแล้วด้านประเพณีเป็นด้านที่ผิดกฎหมาย ที่อนุญาตให้มีการเคลื่อนไหลของผู้คน พุน และแรงงาน ซึ่งอยู่นอกเหนือจากระเบียบการข้ามแดนที่กำหนดจุดการข้ามแดนที่ถูกต้อง ซึ่งก่อให้เกิดความลักลั่นของกฎหมายและนำมาสู่ความไม่ชัดเจนในทางปฏิบัติ ส่งผลให้รัฐไทยในบริเวณพื้นที่ชายแดนอาศัยความพรำมั่วของเส้นเขตแดนในการแสวงหาผลประโยชน์บนความพรำมั่วของเส้นเขตแดน แต่ในขณะเดียวกัน บทบาทของด้านประเพณีก็ยังคงดำรงไว้ซึ่งบทบาทด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเชิงเครือญาติ และเครือข่ายทางสังคมที่ตั้งอยู่บนฐานความไว้วางใจใจ ก่อให้เกิดการจัดการดูแลการข้ามไปมาของผู้คนสองฝั่งโดยมีกลไกระดับท้องถิ่นในการจัดการแรงงานข้ามชาติที่ข้ามมาบริเวณจตุรรมเรือร่วมกับหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่งของพี่น้องไทยลาวในการใช้พื้นที่พรมแดนสร้างความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติ นำมาสู่การบริหารจัดการด้านประเพณีผ่านกระบวนการ ชุมชนจัดการตนเอง (Community control) เพื่อสร้างระบบการจัดการ (Regulation) บนฐานของมิติทางวัฒนธรรมในการจัดการพื้นที่ชายแดน (Border Control)